

THE STATE OF THE UNION

Staat van de Unie 2016: Vrouwen in Europa en de wereld¹

Keynote Lezing door Professor Ruth Rubio Marín, Europees Universitair Instituut
Palazzo Vecchio, Florence, 6 mei 2016

I. Inleiding

Gentili ospiti, colleghi, autorità e amici, eccellentissime Madri, comprese quelle che non sono qui e che sono lo stesso da ringraziare per tutti coloro che sono qui, compresi i padri che hanno fatto anche loro quello che di solito fanno le madri, e compresa la mia stessa madre che si trova qui tra di noi accanto ai miei figli Simón e Lucas. É per me un vero onore essere in questo Salone dei Cinquecento che accoglieva il Gran Consiglio della Repubblica Fiorentina, con i suoi 500 membri, tutti maschi!! ad essere una delle tante voci di donne e uomini che nella giornata di oggi parleranno sulle stato delle donne in Europa e nel resto del mondo.

Beste gasten, collega's, ambtenaren en vrienden, Excellenties de moeders, ook degenen die niet aanwezig zijn, maar nog steeds te danken zijn voor ons allen die hier aanwezig zijn, met inbegrip van de vaders die de dingen doen die meestal moeders doen, waaronder mijn eigen moeder die hier met ons in deze kamer is, vanmorgen naast mijn kinderen Simon en Lucas. Het is een grote eer voor mij om hier te zijn, in de 'Salone del Cinquecento', deze hal van vijf honderd, ooit de vergaderzaal voor de Grote Raad van de Florentijnse Republiek, alle 500 van hen mannen! Het is een eer om vandaag als één van de vele mannelijke en vrouwelijke stemmen te spreken over de toestand van vrouwen in Europa en in de rest van de wereld.

Dames en heren, Europa worstelt, en is inderdaad betrokken in een diepere en heviger strijd dan ooit sinds de oprichting van de Europese Unie meer dan zes decennia geleden als een humaan project van economische, politieke en sociale dimensies. Europa ervaart een langdurige economische crisis met ernstige sociale gevolgen. Europa wordt geconfronteerd met een verhoogde dreiging van terrorisme, en de opkomst van het populisme, xenofobisch nationalisme en religieus fundamentalisme van verschillende geloofsovertuigingen. Het risico van Grexit is nog niet geheel verdwenen, terwijl Brexit steeds dichterbij komt, wat de toenemende teleurstelling van velen met het Europese project weergeeft. Duizenden vluchtelingen verdrinken in onze zeeën, terwijl duizenden meer - meer dan een miljoen - aankloppen op onze deuren, en hun de humane en waardige reactie waarvan we weten dat ze het verdienen, feitelijk, hun recht, geweigerd wordt. En we weten dat omdat er teveel van onze voorgangers op gelijkaardige deuren

¹ Deze tekst is de geschreven versie van de Staat van de Unie lezing, gegeven op 6 mei 2016 in het Palazzo Vecchio te Florence (Italië) in de context van de jaarlijkse Staat van de Unie georganiseerd door het Europees Universitair Instituut. De Nederlandse vertaling werd verzorgd door Miluska Kooij. Voor de volledige tekst inclusief verwijzingen en voor referentie naar de tekst, graag de volgende tekst gebruiken: Ruth Rubio-Marín, "Women in Europe and in the World: The State of the Union 2016", 14 I.CON (2016).

klopten, wanneer ook zij geconfronteerd werden met de verschrikkingen van vervolging, oorlog en andere levensbedreigende krachten, of omdat niet al te lang geleden en voor veel te veel van ons, we zelf deel maakten van de bedreigende krachten. Sommigen van u zullen zich afvragen: in deze context, wat is het nut van een Staat van de Unie toegewijd aan vrouwen?

Nou, laat me u dan vragen: is het ooit het juiste moment om de vraag van de vrouw te stellen? Als we terug gaan in de tijd tot ongeveer een eeuw geleden, toen de strijd voor stemrecht voor vrouwen in verschillende landen in Europa plaats vond, vinden we genoeg voorbeelden van hoe vrouwen werden gevraagd om terug te houden, met de vrijgevigheid en zelfopoffering die zo vaak van hen verwacht wordt, omwille van de andere zogenaamde "belangrijkere" of "dringendere" zaken, allemaal beijverd in de naam van de vrijheid en gelijkheid: de socialistische klassenstrijd, nationalistische bewegingen, oorlog inspanningen of strijd om de macht van de kerk en de monarchie als overblijfselen van het oude regime te beperken. Maar wat we nu erkennen, iets dat toen werd ontkend, is dat het opnemen van vrouwen in de Europese "democratieën-in-opkomst" ook een dringende kwestie van gelijkheid en vrijheid was. Zo ook zal ik vandaag beweren, staan Europa's democratische credentials en haar inzet voor sociale rechtvaardigheid op dit cruciale moment op het spel, en een centraal deel van wat het succes of falen zal bepalen is juist hoe Europa reageert op de vrouwenvraag.

Maar wat is precies de vrouwenvraag in het Europa van vandaag, kunnen u uzelf afvragen, nu dat vrouwen recht hebben op dezelfde rechten en vrijheden als mannen, nu we eindelijk de schandelijke en expliciete sporen van het patriarchaat, dat vrouwen jarenlang als equivalent van juridische minderjarigen beschouwden, uit onze juridische systemen hebben gewist? Nou, de ongelukkige werkelijkheid is dat vandaag de dag, in weerwil van de formele gelijke rechtspositie, vrouwen in Europa, meer dan de helft van de bevolking, een onderdrukte groep blijven. Hoe kan dit worden begrepen? Filosoof Iris Young, vóór haar vroegtijdige dood, legde in haar schrijven uit dat onderdrukking bestaat uit een systeem dat het potentieel voor mensen om volledig mens te zijn beperkt, ofwel omdat ze op een de-gehumaniseerde wijze worden behandeld, of omdat ze de kansen ontkend worden die hen in staat zouden stellen hun volledige menselijke potentieel te bereiken, zowel in lichaam als geest. Vergeet niet dat onderdrukking niet alleen gebeurt in het geval van een wrede tiran met slechte bedoelingen. Inderdaad, een goedbedoelde liberale samenleving kan systematische beperkingen aan groepen opleggen en hun vrijheid te beperken, niet alleen met een beroep op openlijke regels, maar ook op onbetwiste normen, gewoonten en symbolen. Onderdrukking heeft volgens Young vijf gezichten, te weten: geweld, uitbuiting, marginalisering, machteloosheid en cultureel imperialisme.

Dames en heren, we moeten onszelf (enigszins paradoxaal) feliciteren, omdat we eindelijk empirisch bewijsmateriaal hebben waaruit blijkt dat vrouwen in Europa, sommigen duidelijk meer dan anderen, geconfronteerd worden met de vijf gezichten van onderdrukking, als onderdeel van ons dagelijks bestaan. Deze gegevens werden verzameld in rigoureuze studies en instrumenten die in de afgelopen jaren zijn ontwikkeld, met inbegrip van het eerste EU-brede onderzoek over geweld tegen vrouwen door het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten in 2014, een rapport op basis van interviews met 42.000 vrouwen in de 28 lidstaten van de EU. We hebben ook het uitstekende verslag over de gelijkheid tussen mannen en vrouwen van datzelfde jaar, uitgegeven door de Europese Commissie, en de Gender Equality Index verslagen door het Europees Instituut voor gendergelijkheid, die uiterst nauwkeurig de gendergelijkheid in de Europese Unie en de evolutie daarvan tussen 2005 en 2012 hebben gemeten door het bijhouden van de genderkloof op verschillende gebieden relevant voor het beleidskader van de EU, waaronder werk, geld, kennis, tijd, energie, gezondheid, geweld en kruisende ongelijkheden.

Op basis daarvan zal ik nu uitleggen waarom en hoe vrouwen in Europa nog steeds worden onderdrukt, en mogelijke scenario's voor de toekomst uiteenzetten. Ik zal de gevolgen van deze mogelijke scenario's voor Europa's zelfbegrip als een geopolitieke ruimte die zich inzet voor democratische waarden en ideeën van gelijke rechten onder ogen zien: Deze inzet, zal ik betogen, moet een deel zijn van de *raison d'être* van de Europese Unie.

Laat ik dan beginnen door me te richten op wat de gegevens ons vertellen. In welke spiegels kunnen we de 5 gezichten van Europese vrouwenonderdrukking vinden?

II. Gezichten van onderdrukking

Geweld

Ten eerste en ernstigste: geweld.

Veel recente publieke aandacht is besteed aan het geweld tegen migrantenvrouwen, de westerse blik die "de andere vrouwen" orientaliseert, inclusief vrouwen die slachtoffer zijn van mensenhandel, vaak voor seksuele uitbuitingsdoeleinden, en meisjes die slachtoffer zijn van genitale verminking van vrouwen. Maar het FRA verslag heeft er terecht voor gekozen om te praten over ons en niet hen. En wat we weten over ons is dat in de Europese Unie van vandaag, 1 op de 3 vrouwen tenminste één keer sinds de leeftijd van 15 fysiek en/of seksueel geweld heeft ervaren, wat 59,4 miljoen slachtoffers veroorzaakt, met een vergelijkbare verhouding voor meisjes onder die leeftijd. Wat we ook weten is dat 1 op de 20, of een groep van ongeveer 9 miljoen vrouwen, sinds de leeftijd van 15 tenminste één keer is verkracht, een ervaring die overlevenden achterlaat met angst, boosheid, schaamte, nervositeit en verlies van zelfvertrouwen. Wat we weten is dat tussen de 45 en 55!! procent van de vrouwen in Europa seksuele intimidatie hebben ervaren en dat 18 procent van de vrouwen één of andere vorm van stalking hebben ervaren, met cyberstalking als een nieuwe trend, vooral onder de jongeren. En toch betwijfel ik dat deze cijfers ook rekening hebben gehouden met de vormen van geweld die ongelijke gevolgen hebben voor met name kwetsbare vrouwen, waaronder migrantenvrouwen (wiens migrantenstatus ze vaak in een situatie van extreme afhankelijkheid van hun man of werkgever, of beide, plaatst) plaatsen, asielzoekers en vluchtelingen (die, terwijl u leest, het slachtoffer zijn van mensenhandel en seksueel misbruikt worden door ambtenaren, smokkelaars en andere vluchtelingen in transit zones en opvangcentra), of andersvalide vrouwen (die per definitie vaak aan de periferie van de samenleving en de rechtsorde leven).

Wat bijzonder pijnlijk is, dames en heren, is het feit dat, voor 1 in de 5 vrouwen, fysiek en/of seksueel geweld ze wordt aangedaan door een huidige of vroegere partner. Tegelijkertijd is de kennis eng, zeer eng, dat maar 14 procent van vrouwen hun ergste incident van partnergeweld aangegeven heeft bij de politie.

Nou, dames en heren, noem het wat u wilt, maar voor mij betekent dit dat miljoenen Europeze vrouwen in een toestand van terreur en onderdrukking leven, vaak binnen hun eigen huishouden, hun scholen, wijken en werkplekken.

Uitbuiting en Marginalisatie

Nu een woord over uitbuiting en marginalisatie, het tweede en derde gezicht van onderdrukking.

Op dit moment is het percentage van werkende vrouwen nog steeds 63,5 procent, en voor elke euro die mannen verdienen, zelfs met hetzelfde werk en opleidingsniveau, verdienen vrouwen maar 84 cent. De loonkloof tussen mannen en vrouwen wordt in stand gehouden door de praktijk van ondoorzichtigheid rond betaling door bijna elke werkgever. Nog verontrustender is dat de pensioenkloof tussen mannen en vrouwen 38 procent is, of het feit dat een derde van vrouwen helemaal geen pensioen krijgen, wat vrouwen op leeftijd, samen met alleenstaande moeders, blootstelt aan het grootste risico van armoede en marginalisatie.

Beroepssegregatie concentreert vrouwen in de minder lucratieve sectoren. Werkende vrouwen hebben nog steeds vier keer meer kans dan mannen om deeltijd te werken, meestal om onbetaald huishoudelijk werk te combineren met betaald werk. In totaal bereikt het verschil in verdiencapaciteit als gevolg van minder per uur betaald krijgen, minder uren werken in betaalde banen en ondervertegenwoordigd zijn in goedbetaalde banen, 37 procent. En deze gegevens zijn niets bij de waarschijnlijke werkelijkheid als het gaat om de echte genderkloof in economische middelen, omdat interessant genoeg, sekse-gescheiden gegevens over middelen uit andere financiële activa, zoals obligaties of vastgoed, gewoon ontbreekt.

Tegelijkertijd, dames en heren, besteden mannen maar 9 uur per week aan onbetaald zorg en huishoudelijk werk, vergeleken met 26 uur per week voor werkende vrouwen, die daarom bijna drie keer de lasten dragen. Tegelijkertijd, dames en heren, vinden veel vrouwelijke immigranten lage-loonbaantjes als zwart betaalde oppas, schoonmaakster of begeleiding van ouderen. Dit maakt het mogelijk dat hoog opgeleide vrouwen hun uren op de arbeidsmarkt kunnen uitbreiden zonder publieke subsidie: a marktconforme oplossing voor zorgvoorziening die dan wel kosteneffectief kan zijn op de korte termijn, maar niet houdbaar is op de lange termijn. Het berooft de lage inkomstenlanden waar de immigranten vandaan komen van hun mogelijkheid om enig inkomen terug te krijgen voor het opvoeden en opleiden van deze mensen, behalve vrijwillige (en vaak tijdelijke) individuele geldzendingen, alsmede het aftappen van de eigen zorgvoorzieningen van de zendende landen.

Volgens mij laat dit zien wat Young uitbuiting noemt: dat is, het gebruiken van het werk van mensen om winst te behalen zonder daar een eerlijke compensatie tegenover te stellen, en ook wat zij aanwijst als marginalisatie: het relegeren van een groep van mensen naar een lagere sociale *standing* aan de rand van de samenleving waar alleenstaande moeders, excellente moeders, zich meer en meer bevinden, binnen Europa en elders.

Machteloosheid

Machteloosheid is het Vierde Gezicht van Onderdrukking.

Minder dan een kwart van de leden van bedrijfsraden van bestuur van de grootste beursgenoteerde bedrijven zijn vrouwen, terwijl zij bijna de helft van de werkende beroepsbevolking vertegenwoordigen. Vanaf november 2014 maken ze nog steeds slechts gemiddeld 28% van gekozen leden van de nationale parlementen en de nationale regeringen uit.

Er is enige vooruitgang geboekt op het niveau van de EU-instellingen, hoewel we nog verre van pariteit zijn. Het aandeel van vrouwen in het Europees Parlement is nu op een allerhoogste piek van 37 procent, maar nog steeds 13 punten van pariteit af. De nieuwe Commissie bestaat uit 19 mannen en slechts 9 vrouwen; slechts 21 procent van de rechters in het Hof van Justitie is vrouw; en de Raad van Bestuur van de Europese Centrale Bank bestaat nog steeds uit 22 mannen en slechts 2 vrouwen.

Het hoeft niet gezegd te worden dat het aantal vrouwen die het glazen plafond hebben doorbroken en onderdeel zijn van het mannelijke domein van de macht, gezag, en de besluitvorming, veel lager is wanneer we kijken naar vrouwen met een laag inkomen of migrantenvrouwen

Cultureel Imperialisme

Tenslotte, cultureel imperialisme.

De oorzaak van ongelijkheid tussen de genders ligt in androcentrisme, wat de politieke theoreticus Nancy Fraser definieert als een geïnstitutionaliseerde structuur van culturele waarden die eigenschappen geassocieerd met mannelijkheid bevoorrecht, terwijl alles dat gecodeerd wordt als vrouwelijk wordt gedevalueerd. Androcentrische waardepatronen zijn uitdrukkelijk vastgelegd in veel gebieden van de wet, het overheidsbeleid, maar ook in populaire cultuur, het taalgebruik en de dagelijkse interactie, en ook op de markt. Of is het toeval dat, stereotiep gezien, vrouwenbanen (afgezien van het minst betaald) vaker relationeel en betrokken bij de zorg en voorziening zijn, banen die ook zeer arbeidsintensief zijn en een beperkt potentieel voor productiviteitsstijgingen hebben? Het feit is, dames en heren, dat de maatschappelijke waarde van de zorg, absoluut essentieel om de economie en de markt van de samenleving in stand te houden, Excellente moeders, gewoon niet naar behoren wordt erkend. Er is een reeds lang bestaand hiërarchische dualisme tussen productief en reproductief werk; en, zoals Nobelprijswinnaar Joseph Stiglitz heeft erkend, een totaal gebrek aan enige relatie tussen privé beloningen en maatschappelijk rendement. Sociale normen, en geen duidelijke notie van de marginale productiviteit, zijn bepalend voor de hoogte van lonen. Denk aan het voorbeeld van een leidinggevende van een mislukte Britse bank die in dienst bleef om te adviseren over de herstructurering met een maandsalaris gelijk aan drie en een half keer het jaarsalaris van een pedagogisch medewerker met twintig jaar ervaring.

Toch is androcentrisme niet de enige vorm van cultureel imperialisme waar vrouwen in Europa onderhevig aan zijn. Heteronormativiteit en religieuze en etnische vormen van imperialisme geven ook vorm aan het leven van vrouwen in Europa: vraag het een lesbische vrouw die de volledige uitdrukking van haar emoties en gezinswensen nastreeft; vraag het een Roma-vrouw die respect voor haar seksuele en reproductieve autonomie nastreeft; vraag het een transgender vrouw die wettelijke erkenning nastreeft; of vraag het een volwassen moslima die een hoofddoek wil dragen op de universiteit, en zij zullen u het vertellen.

III. Mogelijkheden voor de toekomst: Europa op een cruciaal punt

Dus wat heeft Europa gedaan en wat doet de Europese Unie hier momenteel aan? Europa, dames en heren, is op een cruciaal punt aanbeland. Ik zal uitleggen waarom:

Sinds haar oprichting heeft de EU consequent gepleit voor economische groei en sociale cohesie, en deze bezorgdheid over de sociaal-economische ongelijkheid en het uiteindelijke doel van de verbetering van het leven van mensen is ontwikkeld vanuit het Verdrag van Rome, via de Strategie van Lissabon met haar economische -, sociale - en milieupijlers, tot de huidige Europa 2020-agenda voor slimme, duurzame en inclusieve groei.

Het streven naar gendergelijkheid, te beginnen met gelijke beloning in het Verdrag van Rome en vervolgd met tal van richtlijnen en beleidsinnovaties, is ten eerste weergegeven in deze vooruitgang en werd gezien als de sleutel tot de succesvolle uitvoering van de economische agenda en groei. Het doel is altijd geweest om vrouwen gelijke kansen op het gebied van arbeid en diensten te bieden, terwijl ze als moeders tegelijkertijd beschermd worden tegen discriminerende praktijken, zodat Europa's traditionele oogmerk, sinds het begin van de verzorgingsstaat, van de bescherming van het gezin en het moederschap behouden kan worden.

Met name vanaf het midden van de jaren 1990, in het kader van de Europese werkgelegenheidsstrategie van de EU, geformuleerd in een context waarin het werd aangenomen dat er geen algemene limiet op de werkgelegenheid bestond, kreeg de bevordering van de werkgelegenheid van vrouwen en gendergelijkheid een nieuwe legitimiteit, wat alle EU-lidstaten aanspoorde om hun ouderschapssystemen te verbeteren en kinderopvang uit te breiden om het doel van de hogere arbeidsparticipatie van moeders te bereiken. Bovendien, behalve economische overwegingen, begonnen zowel de Europese Unie als de Raad van Europa de meer ambitieuze doelstelling van vrouwenemancipatie te onderschrijven als een fundamenteel criterium van democratie in navolging van een zorg geuit op mondiaal niveau tijdens de Beijing Conferentie en Actieprogramma. Het doel van verschillende landen werd de paritaire democratie, een concept bedacht in Europa.

Maar helaas, analyses van de recente documenten van het EU-beleid met betrekking tot de doelstellingen en instrumenten en de beleidsvorming klimaat suggereren dat de aandacht voor genderkwesties veel minder prominent en minder adequaat is geworden dan in de voorgaande decennia. Dit afnemende gevoel van urgentie in het Europese beleid is duidelijk gekoppeld aan het uitbreken van de financiële en economische crisis en de bezuinigingsmaatregelen die deze hebben gevolgd. Helaas, de perceptie van de economische crisis als in de eerste plaats een crisis voor mannen heeft ertoe geleid dat gendergelijksoverwegingen tijdens de crisis afwezig zijn geweest in beleidsvorming. De meeste landen zijn minder verplichtingen aangegaan met betrekking tot gendergelijkheid, en de machinerie van gendergelijkheidsbeleid is ofwel gestopt of onderhevig aan ernstige bezuinigen. De impliciete boodschap lijkt te zijn dat een dergelijk beleid hooguit een afleiding is in de huidige crisis. Dit betekent niet dat er geen prestaties zijn geboekt in de afgelopen jaren. Er zijn inderdaad een aantal belangrijke mijlpalen behaald, vooral in de strijd tegen geweld, zoals de goedkeuring van het Verdrag van Istanbul ter voorkoming en bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, in 2011. Op EU-niveau hebben we ook de goedkeuring van de richtlijn betreffende de voorkoming en bestrijding van mensenhandel (2011) en de slachtoffers richtlijn (2012) kunnen vieren. Maar met uitzondering van de raamwerkovereenkomst inzake ouderschapsverlof, een verlenging van de periode van het ouderschapsverlof van 3 naar 4 maanden, alle andere wetgevende initiatieven om verder te gaan in de richting van emancipatie van vrouwen en het ondermijnen van rollenpatronen hebben gefaald, inclusief de voorgestelde hervormingen van het zwangerschapsverlof en arbeidstijdenrichtlijn, maar ook de richtlijn voor genderbalans in bedrijfsbesturen.

Dus, crisis, crisis, *austerity* en meer crisis! Maar hoe is het vrouwen en genderverschillen eigenlijk vergaan in de crisis en in het kader van bezuinigingen? En wat betekenen deze feiten voor de toekomstperspectieven van vrouwen in Europa? Nou ja, op basis van het werk door Karamessini en Rubery werk hebben we eigenlijk drie dingen geleerd.

1. Ten eerste, ongeacht de aanzienlijke daling van zowel mannelijke als vrouwelijke werkgelegenheid bij het uitbreken van de crisis is vrouwenarbeidsparticipatie in feite gestegen gedurende deze jaren, in het kader van het zogenaamde toegevoegde-

werknemerseffect. Verre van het verlaten van de arbeidsmarkt, de vrouwen die banen verloren bleven op zoek naar werk, meer werden enige kostwinner en een aantal ging voor de eerste keer de arbeidsmarkt op. Een terugkeer naar een mannelijke kostwinner familie model lijkt simpelweg onwaarschijnlijk in de ontwikkelde economieën. Daarvoor zou het herstel van de traditionele familiestructuren, gebaseerd op sterke familiebanden, zekerheid van mannelijke werkgelegenheid en banen met toereikend familieloon nodig zijn, wat niet waarschijnlijk is. In feite, gezien de vergrijzing van de bevolking, is er een algemeen belang in het langer inzetten van zowel mannen als vrouwen op de arbeidsmarkt.

2. Ten tweede is genderongelijkheid op de arbeidsmarkt enigszins verminderd. Dit is echter vooral te wijten aan het grotere baanverlies en de uitbreiding van deeltijdwerk en flexibele vormen van arbeid voor mannen, en de loonstop, loonsverlagingen en de algehele verslechtering van de arbeidsvoorwaarden die iedereen hebben getroffen. Dus met andere woorden, er is een proces van nivellering naar beneden die de genderkloof enigszins verkleint heeft.
3. Tenslotte in het kader van het bezuinigings- en begrotingsconsolidatiebeleid is er een inkrimping van de publieke sector, een belangrijke werkgever voor vrouwen - voor een deel omdat het hen in staat stelt om werknemers en moeders te zijn -, alsmede een algehele terugtrekking van de staat uit sociale reproductie die zich heeft gemanifesteerd in inkrimping van de steun voor werkende ouders, en voor de lange termijn zorg voor ouderen en gehandicapten. Zoals feministische econoom Nancy Folbre al doet vermoeden betekent deze evolutie dat de genderongelijkheid op zichzelf nu steeds minder kritisch wordt dan trends die bestempeld zijn als "de verpaupering van het moederschap" en de "vermoederlijking van de armoede", die vanzelfsprekend duidelijke ongelijke gevolgen hebben voor vrouwen.

Hier zijn we dan. Deze trends lijken te wijzen op twee mogelijke scenario's voor de toekomst. Ik zou beweren dat er slechts één compatibel is met Europa's originele zelfbegrip als waarde hechtend aan gendergelijkheid, democratie en sociale rechtvaardigheid.

In het eerste scenario zullen de huidige trends in de richting van intensivering van het neo-liberalisme, en de veronderstellingen dat de economie en economisch beleid rijkdom creëren en productief zijn terwijl het sociaal beleid onproductief is, een kostenpost vormt en groei stunt, blijven bestaan. Naar de mening van velen kunnen we in dit scenario anticiperen op een stap in de richting van een meer gepolariseerde samenleving volgens klasse en etniciteit. Dat wil zeggen, we kunnen een gelijkschakeling van de financiële- en arbeidsvoorwaarden verwachten tussen de lager opgeleiden/lager opgeleide - en allochtone vrouwen en mannen, en de verbreding van de genderkloof in de situatie en de vooruitzichten van de hoger opgeleiden/de meer bekwaame, wat nu al de realiteit is in de VS. Deze situatie zal leiden tot een toenemende ongelijkheid tussen de twee groepen en de algehele nivellering naar beneden van mannen - en vrouwen hun werkgelegenheidspositie en -vooruitzichten. Tegelijkertijd kan ontoereikende steun voor verzorging of verlagingen van bestaande voorzieningen verschillende reacties teweeg brengen volgens klasse en geslacht. Lager opgeleide vrouwen zullen misschien meer tijd gaan besteden aan onbetaald werk of meer betrokken raken in deeltijdbanen; hoger opgeleide vrouwen zullen misschien meer een beroep doen op betaalde huishoudelijke hulp of een meer gelijke verdeling van onbetaalde zorg met hun partner. In dit scenario zouden degenen die het meest behoefte hebben aan zorg, vrouwen uit lagere sociale klassen, allochtone vrouwen, jonge vrouwen en alleenstaande ouders de meest waarschijnlijke verliezers zijn. Vruchtbaarheidscijfers zouden laag blijven, en in reactie zou conservatieve gezins- en genderideologie misschien nog steeds

verspreiden, vooral maar niet uitsluitend in een aantal van de nieuwe lidstaten, wat misschien een verdere verdeeldheid binnen de EU zou kunnen veroorzaken.

In een ander scenario zou de hedendaagse wereldwijde economische crisis, zoals velen hebben gepleit dat het zou moeten, als een kans worden gezien om af te wijken van het heersende neoliberale model van kapitalisme. Een oproep kan worden gedaan voor een meer inclusief model van ontwikkeling, dat in tegenstelling tot de traditionele positie van Links, nu een genderperspectief integreert, en de waarde van de activiteiten buiten de markt in beschouwing neemt met inbegrip van zorg. Dit nieuwe emancipatoire kader zou genderstereotypen en vooraf bepaalde genderrollen moeten blijven betwisten en economische -, ecologische - en sociale reproductiezorgen moeten integreren. De gelijke vertegenwoordiging van vrouwen in elk aspect van de besluitvorming, dat is paritaire democratie, zou een deel van het beeld vormen, maar boven gelijke aanwezigheid van vrouwen zou deze agenda de uitvoering van innovatieve gendergelijkheid beleidsbenaderingen en instrumenten vereisen, zoals gender mainstreaming van macro-economisch beleid en gender budgeting. Werk/leven balansbeleid zou worden nagestreefd als intrinsiek goed voor iedereen, en niet alleen vrouwen. Dit zou betaalbare kinderopvang van goede kwaliteit, naschoolse opvang en zorg voor andere afhankelijke personen (inclusief ouderen en de anders valide personen) nodig maken. Dit zou gelijk en niet-overdraagbaar betaald verlof voor vrouwen en mannen nodig maken. Het zou flexibele werkregelingen vereisen, zoals duobanen, thuiswerken, flexibele werktijden en innovatieve maatregelen om de gelijke verdeling van arbeid en zorg (onder meer door fiscale stimulansen) te promoten.

Tot slot kunnen we alleen in dit tweede scenario streven naar een verkleining van de genderkloof die vandaag de dag nog steeds de vijf gezichten van Europese vrouwenonderdrukking opmaken en de starheid van een gender-ideologie die op zoveel manieren, en al zo lang, zoveel vrouwen en mannen pijn gedaan heeft. Alleen in dit tweede scenario kunnen we ook hopen om de algemene verslechtering van de toestand van de midden- en lagere klassen, en de angst, onzekerheid, en het gevoel van onteigening, die daar het gevolg van zijn (en de jongeren - dames en heren, een hele verloren generatie?!? - bijzonder hard raken), te voorkomen. Want deze angst, onzekerheid en onteigening kan religieus fundamentalisme, van het soort dat zich vaak zelf definieert precies rondom vraagstukken van de controle van vrouwenlichamen en -seksualiteit, alleen maar aanwakkeren. Het kan alleen racisme, xenofobie en populisme voortbrengen en daarmee ook een hels bestaan voor de migranten te midden van ons, migranten die nodig zijn om onze pensioenen te betalen, om de bevolkingsgroei in stand te houden en voor onze kinderen en ouderen te zorgen; en een hels bestaan voor asielzoekers, verdrinkende in onze wateren. Noch zal deze angst, onzekerheid en onteigening Europese mannen, met inbegrip van jongeren, stimuleren om wat Rousseau de "illusie van de meester over de slaaf" zou hebben genoemd, dat wil zeggen, mannelijke dominantie, volledig op te geven, omdat mannen genderhiërarchie als hun laatste bastion van comfort zouden kunnen beschouwen en het hun een gevoel van eigenwaarde zou kunnen geven in een context van emasculatie. Dit betekent ellende voor vrouwen die thuis geterroriseerd zullen voortleven. En als deze krachten de overhand krijgen, dames en heren, Eccellentissime moeders, zal Europa inderdaad niet alleen haar gehechtheid aan gelijkheid en rechtvaardigheid, maar de democratische credentials compleet verloren hebben.

Dus nu, meer dan ooit, is precies de tijd om de vraag van de vrouw aan de orde te stellen, en om al die andere kwesties die er sterk verbonden aan zijn aan te pakken. En deze locatie, de Salone del Cinquecento, is precies de plek om dat te doen, want deze Salone werd in 1494 gebouwd na een van de verbanningen van de Medici-familie uit Florence - Florence, de bakermat van de renaissance en de humanisme, een beweging die een eind beoogde van meerdere vormen van middeleeuwse dogmatisme. We zien nu hetzelfde, als we de vraag van de vrouw daadwerkelijk

willen aanpakken kan het nodig zijn om het dogma rondom ongereguleerde wereldwijde financiële markten, sobere neoliberale staten en de zelfredzaamheid van mensen te verdringen. Het zou de verlossing kunnen vereisen, zoals de Renaissance heeft gedaan, van de individuele man, en ook de individuele vrouw, uit verschillende soorten tirannieën en hun moderne iteraties.

Bedankt voor uw aandacht.